

«شرق» نوسان مناسبات تهران-آژانس را به موازات فرارسیدن احتمالی زمان تبادل زندانیان و آزادی دارایی‌های ایران بررسی می‌کند

روز موعود؟

عبدالرحمن فتح‌الهی، در حالی سیدابراهیم رئیسی بامداد امروز (دوشنبه)، تهران را به مقصد نیویورک برای حضور و سخنرانی در هفتادوهشتمین نشست مجمع عمومی سازمان ملل ترک کرد که بلومبرگ مدعی شده امروز توافق تهران – واشنگتن بر سر تبادل زندانیان انجام خواهد شد. اگر ادعای بلومبرگ درست باشد، قرار است امروز دوشنبه ۲۷ شهریور/ ۱۸ سپتامبر، تبادل زندانیان دوتابِعیتی و دسترسی ایران به شش میلیارد دلار پول بلوکه‌شده‌اش انجام شود. هم‌زمان به موضوع آزادی پنج زندانی ایرانی در آمریکا هم اشاره شده است. البته برخی منابع مطلع در گفت‌وگو با «شرق» عنوان کردند که هنوز روز دوشنبه برای انجام این تبادل قطعی نیست و امکان دارد که فردا سه‌شنبه یا روزهای منتهی به پایان هفته شاهد این رویداد باشیم؛ اما تبادل زندانیان و دسترسی تهران به شش میلیارد دلار از اموال بلوکه‌شده خود، چه امروز، چه فردا یا هر روز دیگری اتفاق بیفتد، موضوعی بود که برای تهران در نشست سپتامبر شورا خوش‌بین بود و البته می‌تواند برای اقتصاد ایران نیز نوبدبخش باشد.

با توجه به برخی از اختلافات بین ایران و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی بدیهی‌ترین گزاره برای این دور از نشست فصلی ماه سپتامبر (شورای حکام)، صدور قطع‌نامه علیه ایران بود و حتی در یک گزاره رادیکال، امکان فعال‌شدن مکانیسم ماشه یا ارجاع پرونده ایران به شورای امنیت وجود داشت. باوجوداین توافقات پشت پرده تهران – واشگتن بر سر تبادل زندانیان دوتابعیتی در روزهای پیش‌رو باعث شد رافائل گروسی، مدیر کل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و اعضای شورای حکام با وجود اختلافات درباره همکاری با تهران دست به اقدام عملی مخربی نزنند.

درست است که به واسطه مذاکرات چراغ خاموش ایران و آمریکا از قبل مشخص بود در نشست فصلی ماه سپتامبر شورای حکام خبری از صدور قطع‌نامه علیه تهران نیست و این هم لازم نبود چند روز مانده به نشست دوباره راهکارهای سیاسی دقیقه نود خود را رو کند؛ اما صدور دو بیانیه مشترک ۶۳ کشور در شورای حکام و بیانیه تروئیکای اروپایی و ایالات متحده در کنار بیانیه اتحادیه اروپا و همچنین محتوای گزارش فصلی رافائل گروسی و گفته‌های او در نشست (فصلی) حکایت از آن دارد که در صورت تداوم شرایط کنونی احتمالا نشست آتی در ماه دسامبر سال جاری دیگر یک نشست بدون دردسر نخواهد بود؛ تا جایی که این احتمال هم می‌رود که تکاپوهای دقیقه نودی برای نشست آتی هم نتواند آن‌طورکه باید، کاری از پیش ببرد.

نکته حائز اهمیت نتجاست که اگرچه توافق با تفاهم پشت پرده تهران – واشنگتن توانست یک فضای تنفس برای سه‌ماه دیگر ایجاد کند؛ اما «پلسن» مدیر نظرباین نمی‌تواند کارکردی بلندمدت ایجاد نشده باشد؛ چراکه در هر چیزی شک کنیم، در این زمینه نمی‌توان شک کرد که «این پلن (پلن C)، نه یک استراتژی؛ بلکه یک تاکتیک از سوی واشگتن با هدف کنترل و مدیریت و نه کاهش تنش با تهران است.» که قطعاً درباره زمان کاربایی و کارکرد پلن C هم می‌توان سناریوهای متفاوتی را در نظر گرفت. پرترنگین گزاره ادامه این پلن تا زمان برگزاری انتخابات ریاست‌جمهوری در آمریکا و تعیین کلیددار بعدی کاخ سفید است؛ ولی گروهی از کارشناسان این احتمال را می‌دهند که عمر پلن C با نشست فصلی پیش‌روی شورای حکام در ماه دسامبر به پایان برسد.

مؤید این نکته هم به بیانیه مشترک روز پنجشنبه هفته گذشته تروئیکای اروپایی عضو برجام به همراه ایالات متحده آمریکا بازمی‌گردد که خطاب به تهران هشدار دادند اگر ایران همه مسائل عمده باقی‌مانده هسته‌ای خود را با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی حل نکند، ممکن است قطع‌نامه‌ای دیگر در شورای حکام آژانس علیه آن صادر شود. دراین‌بین خروجی این دور از نشست فصلی شورای حکام به‌روشنی نشان داد که رفتار به‌اصطلاح فنی و کارشناسی ایران درباره فعالیت هسته‌ای کشورها به‌رحتمی می‌تواند تحت تأثیر اتفاقات سیاسی قرار بگیرد و عملا موضوعاتی نظیر یک توافق دیپلماتیک می‌تواند روی موضوعات فنی هسته‌ای اثرگذار باشد و آن را تحت تأثیر قرار دهد؛ بنابراین دیگر گزاره‌ای به نام رفتار فنی و کارشناسی صرف آژانس محلی از اعراب ندارد.

اختلاف بر سر لغو مجوز فعالیت تعدادی از بازرسان آژانس در ایران

همان‌طورکه قبلا اشاره شد، نشست فصلی شورای حکام در هفته گذشته، قطع‌نامه‌ای علیه تهران در پی نداشت؛ درحین‌حال بیانیه‌های مشترک متعدد، تقابلی و موضع‌گیری‌های ضدایرانی کم نبود تا بخواهد به اختلافات دو طرف (تهران و آژانس)، دامن بزند. در جدیدترین مورد، براساس تصمیم اعلامی تهران و در پاسخ به بیانیه اروپایی‌ها، انتصاب هشت بازرس آژانس در ایران با ملیت‌های آلمانی De-designation شده‌اند و دیگر نمی‌توانند به ایران سفر و اقدام به بازرسی کنند. در واقع به‌نوعی مجوز فعالیت آنها لغو شده است. بر مبنای گزارش این خبرگزاری، تصمیم جمهوری اسلامی ایران که پیش‌ازاین هم ناصر کنعانی در واکنش به بیانیه سه تصمیم اعلامی تهران و در پاسخ به بیانیه اروپایی‌ها، ۲۴ شهریور در نامه‌ای با رافائل گروسی، مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، اطلاع داده شده است.

پس از این اقدام تهران، رافائل گروسی، مدیر کل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی هم روز شنبه در بیانیه‌ای از تصمیم ایران برای لغو انتصاب چند نفر از بازرسان آژانس خبر داد که به گفته او جزء باتجربه‌ترین بازرسان این نهاد (آژانس) هستند. گروسی در بیانیه خود اعلام کرد که تهران رسما آژانس بین‌المللی انرژی اتمی را در جریان تصمیم خود قرار

داده که می‌تواند روی موضوع راستی‌آزمایی فعالیت‌های هسته‌ای ایران اثر مخرب داشته باشد؛ راستی‌آزمایی‌هایی که تحت پادمان‌های ان‌پی‌تی تعیین شده‌اند. به گزارش رویترز، مدیر کل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در ادامه بیانیه‌اش این اقدام را «یک‌جانبه» و «نامتناسب» خواند و ضمن محکوم‌کردن آن، تصمیم ایران را «گام دیگری در مسیر غلط» دانست. گروسی در بیانیه روز شنبه از ایران خواست تا در تصمیم خود تجدید نظر کند و به مسیر همکاری‌های با آژانس بازگردد. به دنبال این بیانیه گروسی، دیده‌بان هسته‌ای سازمان ملل متحد هم روز شنبه با صدور بیانیه‌ای از ایران به دلیل «ممانعت از بازرسی» و «راستی‌آزمایی» برنامه اتمی مورد مناقشه این کشور انتقاد کرد.

در مقابل ایسنا از واکنش ناصر کنعانی خبر داد. شنبه‌شب بود که سخنگوی وزارت امور خارجه در یک موضع‌گیری رسانه‌ای در واکنش به بیانیه رافائل گروسی، مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، مبنی بر اقدام جمهوری اسلامی ایران در لغو انتصاب چند بازرس باتجربه آژانس گفت که «متأسفانه سه کشور اروپایی و آمریکا با وجود تعامل مثبت، سازنده و مستمر جمهوری اسلامی با آژانس، با زیاده‌خواهی و با هدف تخریب فضای همکاری ایران و آژانس، از فضای شورای حکام برای مقاصد سیاسی خود سوءاستفاده کردند». به گفته کنعانی «ایران پیش‌تر درباره عواقب این‌گونه سوءاستفاده‌های سیاسی ازجمله تلاش برای سیاسی‌کردن فضای آژانس هشدار لازم را داده بود».

سخنگوی دستگاه دیپلماسی بر این هم تأکید کرد که «اقدام اخیر ایران براساس حقوق حاکمیتی مصرح در ماده ۹ موافقت‌نامه جامع پادمان بین ایران و آژانس (INFIRC 214) انجام شده است و جمهوری اسلامی ایران انتظار دارد که کشورهای غربی از سیاست سوءاستفاده از سازمان‌های بین‌المللی از جمله آژانس بین‌المللی انرژی اتمی خودداری کرده و اجازه دهند که این سازمان‌ها فعالیت‌های حرفه‌ای و بی‌طرفانه خود را به دور از فشارهای سیاسی انجام دهند». البته کنعانی در ادامه تغییر لحن داد و عنوان کرد «جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر ضرورت بی‌طرفی آژانس، به همکاری‌های مثبت خود در چارچوب توافقات انجام‌شده ادامه خواهد داد».

بیانیه ضد ایرانی تروئیکای اروپایی و آمریکا

البته قبل‌تر از بیانیه روز شنبه گروسی درباره لغو مجوز فعالیت تعدادی از بازرسان آژانس در ایران، دو بیانیه تقابلی و ضدایرانی دیگر در جریان نشست فصلی هفته قبل شورای حکام صادر شد که با توجه به بیانیه وزارت امور خارجه کشورمان به نظر می‌رسد تصمیم تهران برای لغو مجوز فعالیت برخی از بازرسان آژانس در ایران می‌تواند پاسخ تندی به این دو بیانیه تقابلی باشد که یکی ناظر به بیانیه مشترک تروئیکای اروپایی عضو برجام (آلمان، فرانسه و انگلستان) و همچنین ایالات متحده آمریکاست و دیگری هم به صدور بیانیه ۶۳ کشور در شورای حکام علیه برنامه هسته‌ای ایران بازمی‌گردد.

لندن، پاریس، واشنگتن و برلین در این بیانیه با تأکید بر ادعای ضدایرانی خود مبنی بر اینکه تهران نمی‌تواند همچنان از عمل‌کردن به تعهدات قانونی پادمانی خود کوتاهی کند، از ایران خواستند «بدون تأخیر برای شفاف‌سازی و حل همه مسائل عمده باقی‌مانده عمل کنند». این چهار کشور غربی در بیانیه خود که روز چهارشنبه هفته گذشته به شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی ارائه دادند و روز پنجشنبه (۲۳ شهریور) منتشر شد، با اشاره به گزارش رافائل گروسی، مدیر کل آژانس و قطع‌نامه نوامبر سال گذشته در یک ادعای ضدایرانی دیگر تصریح کرده‌اند که تهران به جای «خودداری عمده‌انه از همکاری جدی با آژانس» باید به تعهدات خود درباره مسائل پادمانی عمده و فعالیت‌های نظارتی و راستی‌آزمایی آژانس عمل کند. قطع‌نامه شورای حکام در نوامبر سال گذشته میلادی آژانس را ملزم به همکاری فوری با تحقیقات آژانس در زمینه ذرات اورانیوم یافت‌شده در تاسیسات هسته‌ای اعلام‌شده‌اش کرد.

آلمان، فرانسه، انگلستان و همچنین ایالات متحده آمریکا در این بیانیه مشترکشان به موضوع دسترسی آژانس به امکان اختلافی هم ورود می‌کنند و با اشاره به خودداری ایران از پرداختن به ذرات اورانیوم یافته‌شده در توروفوتاب و ورآمین، در لحنی تحکم‌آمیز و تقابلی تصریح کردند که «تهران باید اطلاعات از لحاظ فنی معتبر درباره مکان فعلی این ذرات و تجهیزات لوده به آنها را ارائه کند». در ادامه همین ادبیات دستوری، واشگتن، لندن، پاریس و برلین، تهدید را هم جاشی بیانیه خود می‌کنند و خطاب به تهران هشدار دادند که «اگر ایران اقدامات ضروری و فوری مورد نیاز در قطع‌نامه آبان ۱۴۰۱ و بیانیه مشترک اسفند سال گذشته میان آژانس و جمهوری اسلامی را به طور کامل اجرا نکند، شورای حکام باید آماده اقدامات بیشتر در حمایت از دبیرخانه آژانس به‌منظور پاسخ‌گوکردن ایران از جمله احتمال صدور قطع‌نامه جدید باشد». چهار کشور غربی دوباره به ادبیات دستوری در بیانیه خود بازمی‌گردند و از ایران خواستند که «مامای دوربین‌های لازم از نظر آژانس را نصب کند و همه اطلاعات قبلا ذخیره‌شده را در اختیار این نهاد (آژانس) قرار دهد».

البته محمد اسلامی، رئیس سازمان انرژی اتمی، همان چهارشنبه هفته گذشته و در حاشیه جلسه هیئت دولت صراحتا گفت «مادامی که غرب به تعهداتش عمل نکند و تحریم‌ها کامل رفع نشود ما همین روند فعلی را ادامه می‌دهیم». معاون رئیس‌جمهور این را تأکید کرد که «طبق قانون اقدام راهبردی به دلیل اینکه طرف مقابل به تعهدات خود عمل نکرده است، ما هم بازشت از تعهدات داریم و این واضح است». به گفته اسلامی، «موارد پادمانی که چهار مورد بوده اکنون به دو مورد کاهش پیدا کرده است» و به زعم رئیس سازمان انرژی اتمی در این خصوص، «روشگری‌های لازم انجام شده و مدارک زیادی هم در اختیار آژانس قرار دارد». رئیس سازمان انرژی اتمی ایران درباره سفر احتمالی

گروسی به تهران نیز یادآور شد که «معاونان آقای گروسی آمده‌اند و معاون من نیز رفته است و رفت و آمد داشته‌ایم و امید است بعد از کنفرانس انجام شود».

البته روز سه‌شنبه هفته گذشته هم اتحادیه اروپا در بیانیه خود که در نشست فصلی شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی قرائت شد با ادعای اینکه این اتحادیه (اروپا) همچنان به برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) متعهد است، مدعی شد که ایران به تعهدات هسته‌ای خود ذیل برجام عمل نمی‌کند و اتحادیه اروپا از این موضوع متأسف است. آن‌طورکه ایسنا به نقل از وب‌سایت اتحادیه اروپا گزارش داد، در ادامه این بیانیه با ابراز نگرانی درباره گسترش و تسریع برنامه هسته‌ای ایران ادعا شده است که اقدامات ایران هیچ توجیه غیرنظامی معتبری ندارد و خطرات بسیار مهمی در ارتباط با انشاعه دارد. این اقدامات باعث نگرانی شدید می‌شود که شامل انباشت مداوم اورانیوم غنی‌شده، بسیار فراتر از اندازه تعیین‌شده در برجام در رابطه با کمیت و سطح غنی‌سازی است.

اتحادیه اروپا همچنین با ادعای اینکه ایران به تعهدات پادمانی‌اش عمل نمی‌کند از ایران خواست تا بر اساس توافق‌نامه پادمانی خود برای اطلاع‌رسانی به آژانس از قبل در‌مورد تغییرات در پیکربندی و عملکرد تاسیسات هسته‌ای‌اش اقدام کند. اتحادیه اروپا در ادامه خاطر‌نشان کرد که «البته توجه داشته باشیم که آژانس توضیحات ایران در‌مورد منشأ ذرات HEU حاوی حداکثر ۸۳٫۷ درصد U-235 در تاسیسات فردو که قبلا گزارش شده بود، پذیرفت. با این حال، ضروری است که آژانس بین‌المللی انرژی اتمی بتواند هرگونه اقدام ایران برای افزایش فعالیت‌های هسته‌ای‌اش را به‌موقع شناسایی کند و گزارش دهد».

بیانیه ۶۳ کشور

پیش از بیانیه مشترک تروئیکای اروپایی عضو برجام (آلمان، فرانسه و انگلستان) و ایالات متحده، ۶۳ کشور هم در بیانیه‌ای مشترک که روز چهارشنبه هفته گذشته توسط سفیر داتمارک ارائه شد، از درخواست رافائل گروسی، مبنی بر همکاری جدی ایران برای حل‌وفصل مسائل باقی‌مانده هسته‌ای با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، حمایت کردند. در بخشی از بیانیه مشترک ضدایرانی آن ۶۳ کشور هم ادعاهای واهی مطرح شده و ذیل آن، آمده است که «طی ۱۰ ماه گذشته ایران هنوز از نظر فنی توضیح معتبری در‌مورد ذرات اورانیومی که آژانس آنها را در مکان‌های از پیش گزارش‌نشده پیدا کرد، ارائه نداده است».

این کشورها می‌گویند ایران باید به تعهدات قانونی خود عمل کند. این ۶۳ کشور که عبارتند از امارات، کویت، ترکیه و یم هم جزء آن هستند، در ادامه بیانیه‌شان خواستار اجرای آژانس را از مکان یا مکان‌های فعلی که ذرات هسته‌ای دستکاری‌شده در آنها هستند یا تجهیزات لوده به آن ذرات آگاه کند و همچنین همه اطلاعات، اسناد و پاسخ‌های مورد نیاز آژانس در این مورد را به آژانس بدهد و اجازه دهد بازرسان و کارشناسان آن به مکان‌ها و مواد مورد نیاز آژانس دسترسی پیدا کنند و اگر برای حل‌وفصل این موضوع آژانس نیاز به نمونه‌برداری دارد، امکان آن را بدهد.

در ادامه بیانیه خود هم تأکید دارند که «ایران باید معتبری بدهد که برای آژانس بین‌المللی انرژی اتمی رضایت‌بخش باشد». این بیانیه از ایران خواسته است که آژانس را از مکان یا مکان‌های فعلی که ذرات هسته‌ای دستکاری‌شده در آنها هستند یا تجهیزات لوده به آن ذرات آگاه کند و همچنین همه اطلاعات، اسناد و پاسخ‌های مورد نیاز آژانس در این مورد را به آژانس بدهد و اجازه دهد بازرسان و کارشناسان آن به مکان‌ها و مواد مورد نیاز آژانس دسترسی پیدا کنند و اگر برای حل‌وفصل این موضوع آژانس نیاز به نمونه‌برداری دارد، امکان آن را بدهد.

البته آمریکا، انگلیس، فرانسه و آلمان در بیانیه مشترک جداگانه خود که یک روز بعد (پنجشنبه هفته گذشته) منتشر شد، از بیانیه ۶۳ کشور حمایت کردند. هرچند لندن، پاریس، واشنگتن و برلین هم در بیانیه ۶۳ کشور حضور داشتند. آبرام پیلی، معاون فرستاده آمریکا در امور ایران که اخیرا جای راب مالی را گرفته است نیز به دنبال صدور بیانیه ۶۳ کشور، روز چهارشنبه گذشته طی مطلبی در شبکه اجتماعی ایکس (توییت سابق) دست به یک نمایش توخالی دیپلماتیک زد و نوشت، «امروز، ایالات متحده در کنار ۶۲ کشور دیگر ایستاد در حمایت قاطعانه خود از آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و مدیرکل آن (رافائل) گروسی را اعلام کند. ایران باید به طور

کامل با آژانس همکاری کند».

در مقابل بیانیه ضدایرانی چهارشنبه هفته قبل ۶۳ کشور در شورای حکام، ۹ کشور شامل چین، روسیه، سوریه، ونزویلا، کوبا، نیکاراگوئه، ایران، بلاروس و زیمبابوه نیز همان روز (چهارشنبه) در حمایت از برنامه صلح‌آمیز هسته‌ای ایران، بیانیه‌ای را به طور مشترک در نشست شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی قرائت کردند. در این بیانیه که توسط نماینده سوریه قرائت شد، آمده است که «روند همکاری جمهوری اسلامی ایران و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی باید از راه غیرسیاسی، بدون دخالت از خارج و با نگاه پیشرفت در رسیدگی به آن انجام شود». در این بیانیه همچنین از «طرف‌های مربوطه در مذاکرات وین درباره احیای برجام خواسته شده تا از فرصتی که از تلاش‌های همراه با حسن نیت ایران ایجاد شده، استفاده کرده و به میز مذاکره برای اجرای کامل توافق از سوی همه طرف‌ها بازگردند».

خط‌نشان تهران و قاره سبز برای همدیگر

در کنار این بیانیه‌های سیاسی کشورها علیه تهران شاید مهم‌ترین بیانیه به بیانیه پنجشنبه هفته گذشته جوزپ بورل بازگردد. مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا با انتشار بیانیه‌ای خبر داد که تروئیکای اروپایی عضو برجام (انگلستان، فرانسه، و آلمان) در نامه‌ای به او گفته‌اند تحریم‌های برجامی را در ۱۸ اکتبر (۲۶ مهر) لغو نخواهند کرد. به ادعای بورل که در بیانیه‌اش مطرح شده، وزیران امور خارجه این سه کشور اروپایی ضمن اشاره به ادعای عدم پایبندی ایران به برجام از سال ۲۰۱۹ و حل‌نشدن این مسئله از طریق مکانیسم حل اختلاف برجام (ماشه)، اعلام کرده‌اند گام‌های مربوط به لغو تحریم‌های بیشتر در «روز انتقال برجام» یعنی ۱۸ اکتبر/۲۶ مهر را بر نخواهند داشت.

مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا افزوده است بنا به درخواست این سه کشور اروپایی، نامه آنها را به دیگر طرف‌های برجام یعنی چین، ایران و روسیه خواهد فرستاد و به عنوان هماهنگ‌کننده، با تمام شرکت‌کنندگان در برجام درباره مسیر پیش‌رو مشورت خواهد کرد. جوزپ بورل در پایان تصریح کرده همچنان به تلاش برای احیای برجام و ازسرگیری اجرای کامل آن «به طور کامل» متعهد است.

در مقابل هم وزارت امور خارجه ایران، طی بیانیه‌ای که ایرنا منتشر کرد از پاسخ مقتضی تهران گفت و ذیل بیانیه مذکور تأکید شد که «تردیدی وجود ندارد که ایران به این اقدام غیرقانونی، تحریک‌آمیز و نقض آشکار تکالیف اتحادیه اروپا، فرانسه، آلمان و انگلیس وقت برجام و قطع‌نامه ۲۲۳۱ شورای امنیت سازمان ملل به صورت مقتضی و در چارچوب حقوق خود ذیل برجام پاسخ خواهد داد». ایران در ادامه این بیانیه متذکر شد که «ما به طرف‌های اروپایی نسبت به انجام و اتخاذ اقدامات تنش‌زا که قطعاً مدیریت روابط فی‌مابین را پیچیده و بر روند همکاری‌ها از جمله در مذاکرات رفع تحریم‌ها اثر منفی خواهد گذاشت، هشدار می‌دهیم».

به دنبال صدور این بیانیه وزارت امور خارجه تهران مجوز فعالیت تعدادی از بازرسان آژانس در ایران را لغو کرد. ازاین‌رو این‌گونه به نظر می‌رسد که ایران مطابق با هشدار خود به رفتارها و بیانیه‌های تقابلی، وفق توافق هسته‌ای و قطع‌نامه ۲۲۳۱ در چارچوب قفوشش ذیل برجام به تصمیم تروئیکای اروپایی در خصوص عدم لغو تحریم‌های برجامی در ۱۸ اکتبر (۲۶ مهر) پاسخ داده عم بدیهی است تبعات خاص خود را تاکنون داشته است.

با این حال بهروز طریقت در گفت‌وگویش با «شرق» نظری متفاوت ارائه می‌کند و بر این باور است که «نمی‌توان به طور قاطع عنوان داشت تصمیم تهران برای لغو فعالیت برخی از بازرسان آژانس پاسخی به اقدام تروئیکای اروپایی در رابطه با تداوم تحریم‌های تسلیحاتی پس از ۱۸ اکتبر باشد». هرچه به روز ۱۸ اکتبر /۲۶ مهر نزدیک‌تر می‌شویم، طریقت این احتمال را مطرح می‌کند که، «شاید تهران با حمایت مسکو برنامه‌های دیگری برای موازنه با تروئیکای اروپایی را در دستور کار خود قرار بدهد». با در نظر گرفتن این نکات، مفسر حوزه برجامی تأکید دارد که «احتمالا اقدام ایران برای لغو فعالیت برخی از بازرسان آژانس در حقیقت تهاجمی به دو بیانیه ضدایرانی تروئیکای اروپایی و آمریکا و همچنین بیانیه ۶۳ کشور باشد».

باین‌حال تحلیلگر حوزه بین‌الملل در ادامه گپ و گفتش نکته مهم‌تری را هم یادآور می‌شود که ناظر به مناسبات نظامی تهران – مسکو است. پیرو این نکته طریقت به «شرق» می‌گوید که «چون تداوم جنگ اوکراین به شکل مستقیم، امنیت و تمامیت قاطعانه خود از آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و در پاریس و برلین به‌عنوان پیشران سیاسی، دیپلماتیک است که پاریس و برلین به‌عنوان بسترها برای عملیاتی‌کردن توافق تهران – واشنگتن برخی اخبار و موضع‌گیری‌ها هم حکایت از فضایی متفاوت دارد. دراین‌باره خبرگزاری آسوشیتدپرس در گزارش دوشنبه هفته قبل خود ادعایی را مطرح کرده که در خصوص آن تناقض وجود دارد؛ چراکه آسوشیتدپرس می‌گوید «به‌عنوان بخشی از توافق، دولت بایدن توافق کرده تا پنج شهروند ایرانی که در آمریکا زندانی بودند، آزاد شوند.

و اقتصادی اتحادیه اروپا و همچنین لندن، با وجود تبعات مخرب برای وجهه این کشورها خواستار تداوم تحریم‌های تسلیحاتی ایران پس از ۱۸ اکتبر/ ۲۶ مهر باشند». بنابراین به گفته این کارشناس «اگرچه نمی‌توان از این رفتار اروپایی‌ها دفاع یا آن را توجیه کرد اما این اقدام از نگاه اروپایی‌ها طبیعی به نظر می‌رسد»، چراکه از نگاه آنها (تروئیکای اروپایی) و به ادعای آنان، مناسبات نظامی و دفاعی تهران – مسکو روی جنگ اوکراین اثر مستقیم دارد و به همین دلیل، طریقت با مانور روی کلیدواژه‌ای به نام «اقدام پیش‌دستانه»، اذعان دارد که «با پایان تحریم‌های تسلیحاتی به زعم تروئیکای اروپایی امکان نقش‌آفرینی مؤثرتر تهران در جنگ اوکراین وجود دارد. در نتیجه پاریس، برلین و لندن دست به یک اقدام پیش‌دستانه زده‌اند».

البته سیدابراهیم رئیسی در گفت‌وگوی اخیرش با شبکه خبری ان‌بی‌سی درباره مناسبات نظامی ایران و روسیه و جنگ روسیه و اوکراین به ذکر این نکته بسنده کرد که «ما با کشورهای مختلف دنیا ارتباط داریم؛ ارتباط و تجارت داریم. با روسیه ارتباط تجاری و اقتصادی و مناسبات دفاعی داریم. ما با جنگ مخالفیم». رئیس‌جمهور همچنین درباره ادعای ارائه پهادی‌های ایرانی به روسیه علیه اوکراین این موضوع را مطرح کرد که «من با پیگیری‌ای که انجام دادم و با بعضی از کشورهای اروپای شرقی هم صحبت کردم، گفتم اگر اوکرائینی‌ها سندی دارند ارائه دهند. (اوکرائینی‌ها) آمدند عمان و تاکنون هیچ سندی نتوانسته‌اند ارائه دهند مبنی بر اینکه از طرف ایران سلاحی در زمان جنگ به روسیه داده شده باشد».

روز موعود

اگرچه نشست فصلی شورای حکام در هفته قبل به صدور بیانیه‌های متعدد گذشت اما بی‌شک آنچه طرفین و به‌ویژه آژانس و شورا (حکام) را از اقدام عملی بازداشت، توافق چراغ‌خاموش تهران – واشگتن بود که نشان می‌دهد گزارش‌های «شرق» در آستانه نشست فصلی دال بر تأثیرگذاری مذاکرات پشت پرده ایران و آمریکا بر نشست (فصلی) شورای حکام آژانس) نزدیک به واقعیت بود. با وجود این پنجشنبه هفته گذشته شبکه بلومبرگ به نقل از منابع مطلع مدعی شد که آمریکا و ایران قرار است تا امروز (دوشنبه) تبادل زندانیان را طبق توافق انجام بدهند. این منابع مطلع که می‌خواستند نامشان فاش نشود، به بلومبرگ گفتند که تاریخ دقیق این تبادل هنوز مشخص نشده است اما احتمالا ۱۸ سپتامبر (۲۷ شهریور)، یک روز پیش از گردهمایی رهبران جهان در نیویورک برای شرکت در نشست مجمع عمومی سازمان ملل خواهد بود.

البته حسین امیرعبداللهیان در مواضع اخیرش تاریخ مشخصی را برای انجام تبادل ذکر نکرد. وزیر امور خارجه کشور جمعه هفته گذشته در هشتمین اجلاس بین‌المللی «مجاهدان در غربت» که در دامغان برگزار شد، در بخشی از سخنان خود این موضوع را مطرح کرد که «هفته آینده شش میلیارد یورو دارایی‌های ایران که نزد کره جنوبی مسدود شده بود و به‌تازگی از کره جنوبی به سوئیس منتقل و از یوان به یورو تبدیل شده است، وارد دو بانک در حساب‌های مورد درخواست بانک مرکزی ایران از منطقه می‌شود». به گفته سکاندار سیاست خارجی ایران، «این شش میلیارد یورو با استفاده از سویفت و در فضای رسمی مبادلات بانکی بین‌المللی منتقل شده و در چارچوب توافق انجام‌شده این پول بر اساس نیازهای خودمان هزینه می‌شود». امیرعبداللهیان این را هم اضافه کرد که «این توافق کالاهای غیرتحریمی را شامل می‌شود و شامل کالاهای دومتظوره نمی‌شود».

دوشنبه هفته قبل هم خبرگزاری آسوشیتدپرس خبر داد «دولت بایدن معافیت تحریمی برای بانک‌های بین‌المللی به‌منظور انتقال شش میلیارد دلار از دارایی‌های مسدودشده ایران از کره جنوبی به قطر ارائه کرد تا بدون ترس از تحریم‌های آمریکا، راه برای اجرای این توافق هموارتر شود». آسوشیتدپرس همچنین مدعی شد «به اطلاعاتی دست یافته که بر اساس آن، آنتونی بلینکن، وزیر امور خارجه آمریکا معافیت تحریمی را اواخر هفته گذشته و یک ماه پس از اینکه مقام‌های ایرانی و آمریکایی بر سر این موضوع به توافق رسیدند، امضا کرده بود اما نکتره تا روز دوشنبه (۲۰ شهریور/ ۱۱ سپتامبر) از این تصمیم مطلع نشده بود». این معافیت تحریمی به‌عنوان بخشی از اقدامات متسفر در اروپا، منطقه غرب آسیا و همچنین آسیا برای انتقال دارایی‌های مسدودشده ایران از کره جنوبی به بانک مرکزی قطر، درگیر تحریم‌های آمریکا نخواهند شد. دارایی‌هایی که به‌منظور «خرید کالاهای بشردوستانه» برای ایران نگهداری خواهد شد. ایسنا هم در تشریح جزئیات نحوه انجام تبادل گفته، پس از احراز انتقال منابع مالی ایران به قطر توسط بانک مرکزی ایران، فرایند تبادل زندانیان آغاز می‌شود و محل تبادل هم موحه، پایتخت قطر خواهد بود. به همین منظور و طبق توافقات صورت‌گرفته شش حساب بانکی برای شش بانک ایرانی که دسترسی به سویفت داشتند، افتتاح شده و واریز در این حساب‌ها انجام خواهد شد. پس از واریز منابع مالی ایران به این حساب‌ها و دو بانک منطقه، بانک مرکزی قطر به تهران اعلام می‌کند که این منابع قابل استفاده است. پس از پاسخ کتبی، اقدامات دیگر توافق انجام خواهد شد. به‌رحال با همه این بحث‌ها به نظر می‌رسد باید به این نکته نیز اشاره کرد که آزای اموال بلوکه‌شده ایران اتفاقی مثبت و یک قدم دیپلماتیک است که می‌تواند تأثیر مثبتی روی اقتصاد ایران بگذارد.

پاس‌های مخرب

به موازات مهاسات بسترها برای عملیاتی‌کردن توافق تهران – واشنگتن برخی اخبار و موضع‌گیری‌ها هم حکایت از فضایی متفاوت دارد. دراین‌باره خبرگزاری آسوشیتدپرس در گزارش دوشنبه هفته قبل خود ادعایی را مطرح کرده که در خصوص آن تناقض وجود دارد؛ چراکه آسوشیتدپرس می‌گوید «به‌عنوان بخشی از توافق، دولت بایدن توافق کرده تا پنج شهروند ایرانی که در آمریکا زندانی بودند، آزاد شوند.

ادامه در صفحه ۳